

Wyrok z dnia 14 marca 2001 r.

II UKN 266/00

Cel rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 grudnia 1984 r. w sprawie ubezpieczenia społecznego niektórych osób wykonujących działalność zarobkową w zakresie wytwórczości ludowej i artystycznej (Dz.U. Nr 60, poz. 308) nie polegał tylko na rozciągnięciu ubezpieczenia społecznego na osoby do tego czasu nim nie objęte, lecz również na zaliczeniu do okresu ubezpieczenia wcześniejszych okresów świadczenia tej samej rodzajowo pracy (usługi).

Przewodniczący SSN Teresa Romer, Sędziowie: SN Barbara Wagner, SA Herbert Szurgacz (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 14 marca 2001 r. sprawy z wniosku Niny B. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w B. o zaliczenie okresu pracy i emeryturę, na skutek kasacji wnioskodawczynie od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 16 lutego 2000 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Białymstoku do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku wyrokiem z dnia 8 grudnia 1989 r. zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w B. i zaliczył wnioskodawczynie Ninie B. do okresu zatrudnienia do uprawnień emerytalnych okres działalności wytwórczej na rzecz Spółdzielni Wytwórców Rękodzieła Ludowego i Artystycznego „S.L.” od 12 września 1965 r. do 24 października 1984 r. z wyłączeniem okresu pracy w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej w T. w tym okresie i przyznał prawo do emerytury od 4 listopada 1998 r. Sąd ustalił, że wnioskodawczynie w latach 1965 - 1984 współpracowała ze Spółdzielnią „S.L.” jako dostawca-członek Spółdzielni. W wymienionym okresie wnioskodawczynie pracowała

w RSP w T. jako członek tej Spółdzielni poniżej połowy wymiaru czasu pracy. Okres pracy w Spółdzielni „S.L.” podlega zaliczeniu na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 grudnia 1984 r. w sprawie ubezpieczenia społecznego niektórych osób wykonujących działalność zarobkową w zakresie wytwórczości ludowej i artystycznej (Dz.U. Nr 60, poz. 308). Przy uwzględnieniu wymienionego okresu wnioskodawczyni spełnia przesłanki nabycia prawa do emerytury zawarte w art. 13 ust. 1 dekretu z 4 marca 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych.

W apelacji od powyższego wyroku organ rentowy zarzucił naruszenie § 2 rozporządzenia Rady Ministrów z 28 grudnia 1984 r., wniósł o zmianę wyroku i oddalenie odwołania.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku wyrokiem z dnia 16 lutego 2000 r. zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie Niny B. Zdaniem Sądu, § 2 ust. 2 wymienionego rozporządzenia uzależnia zaliczenie do okresu ubezpieczenia okresów członkostwa w spółdzielni z tytułu wykonywania działalności zarobkowej na własny rachunek od objęcia ubezpieczeniem. Z decyzji ZUS Oddziału w B. z 14 marca 1985 r. wynika, że wnioskodawczyni po dacie wejścia w życie rozporządzenia nie została objęta ubezpieczeniem, w związku z czym nie ma podstaw do zaliczenia spornego okresu do okresu ubezpieczenia.

W kasacji pełnomocnik wnioskodawczyni zarzucił naruszenie prawa materialnego przez błędną jego wykładnię, a mianowicie art. 2 ust. 2 pkt 13 lit. b ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 104, poz. 450 ze zm.) oraz § 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 grudnia 1984 r. w sprawie ubezpieczenia społecznego niektórych osób wykonujących działalność zarobkową w zakresie wytwórczości ludowej i artystycznej. Powołany przepis ustawy rewaloryzacyjnej uznaje za okresy składowe przypadające przed dniem wejścia w życie tej ustawy, okresy prowadzenia działalności gospodarczej, która odpowiadała warunkom ubezpieczenia. Działalność prowadzona przez wnioskodawczynię została z dniem 1 stycznia 1985 r. objęta obowiązkowym ubezpieczeniem społecznym z mocy powołanego rozporządzenia Rady Ministrów. Wnioskodawczyni zgłosiła gotowość objęcia jej tym ubezpieczeniem. Decyzja ZUS o odmowie objęcia ubezpieczeniem wynikała stąd, że wnioskodawczyni była wówczas równolegle zatrudniona w RSP w T. i uiszczala z tego tytułu składki na ubezpieczenie społeczne.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja jest uzasadniona w zakresie, w jakim zarzuca błędną wykładnię § 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 1984 r. w sprawie ubezpieczenia społecznego niektórych osób wykonujących działalność zarobkową w zakresie wytwórczości ludowej i artystycznej (Dz.U. Nr 60, poz. 308).

Na wstępie należy zwrócić uwagę na ogólniejsze tło, na którym doszło do wydania rozporządzenia z 1984 r. Był nim mianowicie proces poszerzania zakresu osobowego ubezpieczeń społecznych w Polsce. O ile w okresie międzywojennym poszerzenie tego zakresu następowało w stosunku do osób pozostających w stosunku pracy, to w latach 70-tych dotyczyło ono przede wszystkim osób pełniących pracę na innej podstawie niż stosunek pracy, narażanych jednak na podobne ryzyka, jak pracownicy. Przykładowo można wskazać na objęcie ubezpieczeniem społecznym członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych, samodzielnych rzemieślników, naładców, osób wykonujących pracę na rzecz jednostek gospodarki uspołecznionej na podstawie umowy agencyjnej lub zlecenia stale i odpłatnie. W sensie techniczno-legislacyjnym proces ten polegał na wydawaniu osobnych ustaw, bądź też na „rozciągnięciu” danego ubezpieczenia społecznego na dalsze kategorie osób. Rozporządzenie z 1984 r. mieści się w zarysowanym procesie poszerzania zakresu podmiotowego ubezpieczeń społecznych. Podstawą prawną rozporządzenia był art. 4 ustawy z dnia 18 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym rzemieślników i niektórych innych osób prowadzących działalność zarobkową na własny rachunek oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 1983 r. Nr 31, poz. 147), według którego Rada Ministrów może w drodze rozporządzenia rozciągnąć przepisy ustawy na inne niż określone w art. 1 ust. 1 osoby prowadzące na własny rachunek działalność zarobkową poza rolnictwem, dostosowując te przepisy do odrębnych warunków prowadzenia tej działalności. Według § 1 rozporządzenia z 1984 r. obowiązkowe ubezpieczenie społeczne określone wymienioną ustawą rozciąga się na osoby wykonujące działalność zarobkową na własny rachunek w zakresie wytwórczości ludowej i artystycznej, jeżeli są członkami spółdzielni zrzeszonych w Centralnym Związku Spółdzielni Rękodzieła Ludowego i Artystycznego „C.” oraz sprzedają swoje wyroby na rzecz tych spółdzielni. Jest poza sporem, że wnioskodawczyni należała do kategorii osób wymienionych w powołanym przepisie. Z przepisu § 1 rozporządzenia z 1984 r. wynika

automatyczne, następujące z mocy prawa rozciągnięcie obowiązkowego ubezpieczenia społecznego określonego w ustawie z 1976 r. na wymienioną grupę osób. Nie zostało ono uzależnione od spełnienia innych warunków poza znajdowaniem się w sytuacji określonej w ust. 1 pkt 1 i 2 tego przepisu. W szczególności nie znajdują tu zastosowania (o czym jeszcze poniżej) wyłączenia z ubezpieczenia społecznego rzemieślników. Według art. 2 ustawy z 1976 r. ubezpieczeniu społecznemu nie podlegają osoby prowadzące działalność w formie rzemiosła, które między innymi są równocześnie pracownikami zatrudnionymi w wymiarze czasu pracy nie niższym niż połowa wymiaru obowiązującego w danym zawodzie, albo są objęte odrębnymi przepisami w zakresie zaopatrzenia emerytalnego lub ubezpieczenia społecznego.

Z faktem objęcia ubezpieczeniem przepis § 2 ust. 2 rozporządzenia wiąże zaliczenie do okresów ubezpieczenia okresów członkostwa w spółdzielni zrzeszonej w związku „C.” z tytułu wykonywania działalności zarobkowej na własny rachunek w zakresie wytwórczości ludowej i artystycznej przed dniem wejścia w życie rozporządzenia, tj. 1 stycznia 1985 r.

Na gruncie rozporządzenia należy rozróżnić między objęciem ubezpieczeniem społecznym, z czym wiąże się zaliczenie okresów ubezpieczenia przed dniem wejścia w życie rozporządzenia, a dalszą realizacją tego ubezpieczenia. Za przyjęciem tego rozróżnienia przemawia brzmienie § 1 ust. 2 rozporządzenia, który do osób objętych ubezpieczeniem w myśl § 1 ust. 1 nakazuje odpowiednie stosowanie przepisów ustawy. Rozróżnienie to ma konsekwencje w zakresie zastosowania przepisów ustawy z 1976 r. o niepodleganiu ubezpieczeniu przewidzianemu tą ustawą. Należy mianowicie przyjąć, że pozostawanie po objęciu ubezpieczeniem w sytuacji określonej art. 2 ustawy pociąga za sobą ten skutek, że dana osoba nie będzie podlegała „na przyszłość” ubezpieczeniu społecznemu rzemieślników. Odmiennej interpretacji, że objęcie ubezpieczeniem określonym w ustawie z 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym rzemieślników następuje pod warunkiem niewystępowania przewidzianych ustawą okoliczności powodujących niepodleganie temu ubezpieczeniu, sprzeciwia się brzmienie § 1 ust. 1 rozporządzenia. Ponadto jednak konsekwencje takiej interpretacji byłyby trudne do zaakceptowania. Mianowicie osoba, która przez wiele lat wykonywała działalność zarobkową w warunkach objętych rozporządzeniem, ale w dniu jego wejścia w życie pozostawałaby w innym ubezpieczeniu społecznym, nawet przez krótki czas - nie mogłaby skorzystać z możliwości zaliczenia okresów ubezpieczenia członkostwa w spółdzielni z tytułu wykonywania tam działalności zarobkowej,

ponieważ nie została - w myśl takiej interpretacji - objęta ubezpieczeniem społecznym określonym w ustawie z 1976 r. Sprzeciwiałoby się to celom rozporządzenia, które nie ograniczają się do rozciągnięcia ubezpieczenia społecznego na osoby do tego czasu nie objęte tym ubezpieczeniem, ale obejmują również zaliczenie wcześniejszych okresów świadczenia tej samej rodzajowo pracy (usługi) do okresu ubezpieczenia.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku nietrafnie przyjął, że okres działalności wytwórczej na rzecz Spółdzielni Wytwórców Rękodziela Ludowego i Artystycznego „S.L.” nie podlega zaliczeniu do okresu ubezpieczenia, od którego zależy nabycie prawa do emerytury. Uzasadnia to w myśl art. 393¹³ uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania. Orzeczenie o kosztach znajduje oparcie w art. 108 § 2 KPC.

=====